

## Ο Μπένθαμ στην υπηρεσία του 1821

Ο πολιτικός στοχασμός του

**Ο Ιερεμίας Μπένθαμ και η Ελληνική Επανάσταση**  
Εισαγωγή-Επίμετρο: Κων/νος Παπαγεωργίου,  
Φιλόλογος Παιδαγωγικής

ΕΚΔ. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

Όταν κάποιος βλέπει τον εαυτό του ως κάτοχο της ειδικής εκείνης κοινωνικής πολιτικής κι επιστημονικής γνώσης που είναι απαραίτητη για την άσκηση της ορθής, της καλής διακυβέρνησης, και όταν του αναγνωρίζεται μια τέτοια αυθεντία, τότε παρεμβαίνει και εμπλέκεται, άμεσα ή έμμεσα, στην πολιτική, σπίνοντας γέφυρες στο πέρασμα «από τη θεωρία στην πράξη». Χορμς, Χουμ, Λοκ, Σμιθ, Τζον Στιούαρτ Μιλ, Μοντεσκιέ, Ρουσό, Βολταίρος, Τοκβίλ, οι Γερμανοί Καντ, Χέγκελ, Μαρξ, αλλά και οι μεταγενέστεροι ορόδεκτοι τους συνιστούν τον κανόνα. Οι πολιτικοί, από την άλλη, πάντα εκφράζουν την ανάγκη μιας θεωρητικής, ούτως ειπείν, θεμελίωσης της πολιτικής τους.

Για τον Τζέρεμι Μπένθαμ οι χώρες που διέπυον την παιδική τους ηλικία, ελεύθερες από βλαβερούς πολιτικούς θεσμούς, θεωρήθηκαν πεδίο δόξης λαμπρό για την απόδειξη των αληθειών του κομμητή τους, αλλά και την εφαρμοσιμότητα των αφελημιατικών ιδεών που αποτελούσαν βάση του πολιτικού - φιλοσοφικού του οικοδομήματος.

Η εμπλοκή του Αγγλου νομομαθούς, φιλοσόφου, νομικού και κοινωνικού μεταρρυθμιστή Τζέρεμι Μπένθαμ (1748-1832) στην Ελληνική Επανάσταση, την περίοδο 1823-1825 εκδηλώθηκε κατά τέσσερις τρόπους:

**Πρώτον**, με την αποστολή στη «Βουλή της ελευθέρας Ελλάδος» και σε δυτικόφρονες πολιτικούς (Μαυροκορδάτος, Νέγρης κ.ά.) ποικίλου υλικού από το έργο του για το ελληνικό Σύνταγμα, τη διοίκηση του νεότευκτου κράτους κ.λπ.

**Δεύτερον**, με την παράλληλη προσπάθεια να μεταφραστούν και να διαδοθούν οι ιδέες και τα έργα του στον ελληνικό χώρο μέσω επαφών με τον Κοραή.

**Τρίτον**, με τη μάλλον απρόθυμη μεσολάβησή του στις διαπραγματεύσεις (Λουριώτη, Ορλάνδο, Bowring) για τη σύναψη δανείου για τις ανάγκες του Αγώνα.

**Τέτατον**, ο Μπένθαμ ανέλαβε «ιδίους αναλόγους» τις σπουδές δύο Ελλήνων στην Αγγλία (το μόνο από τα σχέδιά του που είδε να ευδοκνήσει).

Βέβαια, οι παραινέσεις του Μπένθαμ δεν έτρεχαν τότε τις προσοχές που τους άξιζε. Θα μπορούσε κάποιος να πει ότι η σχέση του Μπένθαμ με την Ελληνική Επανάσταση πήρε κακή τροπή: εξελίχθηκε ως σχέση εκείνων, των «φωτισθωτέρων» (οι Ελληνες), που «σκοτώνουν» τις ιδέες που πετάνε (του Μπένθαμ).

Οστόσο, αυτό που προκύπτει από τον εξαιρετικό τόμο των Εκδόσεων του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων είναι, πρώτον, ότι μετακινήθηκε ένα μέρος του έργου με τις ριζοσπαστικές απόψεις του μεγάλου Αγγλου φιλοσόφου (βλέπε στον ανά χειράς τόμο τη μετάφραση του μπιενθαμικού δοκιμίου «Περί δημοσιότητας» από τον νομικό, πολιτικό και λόγιο Αναστάσιο Πολυζοιδίδη) και, δεύτερον, ότι αναδεικνύεται μια σχεδόν άγνωστη, ιδιαίτερη σημασία, ιδεολογική πιτυχή του Αγώνα της Παλιγγενεσίας.

**Ο Μπένθαμ για τους Έλληνες:**

Προς τον Κοραή (1824)

«...σας θεωρώ τον πλέον ευφυή και, ευτυχώς, τον πλέον ευπρόσπλιτο σύμβουλο που θα μπορούσε να έχει η χώρα σας...»

Προς τον Simon Bolivar (1825)

«...όταν όλες μου οι προσπάθειες να τους βάλω [τους Έλληνες] σε έναν σωστό δρόμο απέτυχαν πλήρως, προσάστικα φόρτο εργασιών για να διακόψω την αλληλογραφία μαζί τους, και αρνήθηκα να συναντήσω έναν συνάδελφό τους, τον Ζαΐμη, όταν ήρθε στην Αγγλία... κανείς δεν μπορεί να προβλέψει ποια θα είναι η κατάληξη αυτού του αγώνα ενάντια στους πολύ πιο ανίκανους Τούρκους».

Υπό την αιγίδα της Α.Ε. του Προέδρου της Δημοκρατίας κυρίου Καρόλου Παπούλια

**Διεθνές Συνέδριο**

**ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ: Τεκμήρια και Ιστορικές Μαρτυρίες**

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών διοργανώνει διεθνές συνέδριο με θέμα «Ακαδημία Πλάτωνος: Τεκμήρια και Ιστορικές Μαρτυρίες» από τις 12 έως τις 16 Δεκεμβρίου 2012.

Διακεκριμένοι επιστήμονες από τους χώρους της φιλοσοφίας, της ιστορίας, της ιστορίας των επιστημών, αλλά και της αρχαιολογίας, προσερχόμενοι από σημαντικά Πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα της Ευρώπης και της Αμερικής, εξετάζουν και συζητούν τις σωζόμενες ιστορικές μαρτυρίες σχετικά με την Ακαδημία Πλάτωνος, προσπαθώντας να ανασυστήσουν την εικόνα ενός από τα παλαιότερα και περισσότερο φημισμένα κέντρα έρευνας και εκπαίδευσης στην αρχαία Αθήνα.

Το Συνέδριο διοργανώνεται στο πλαίσιο της Πράξης «Ακαδημία Πλάτωνος - Ανάπτυξη της Γνώσης και καινοτόμων ιδεών», η οποία υλοποιείται μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους.

Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα: [www.plato-academy.gr/project](http://www.plato-academy.gr/project)



Το «Τέρας» της φαντασίας του Κόνωρ είναι απολύτως αγαθό μπροστά στα πραγματικά ανθρώπινα δεινά: τη βία, την κακία, την οδύνη για την απώλεια της αγαπημένης ανθρώπινης ζωής.

## «Τέρας» ακίνδυνο και αθώο

Η περιπέτεια ενός έλατου που επισκέπτεται έναν έφηβο για να τον συμφιλιώσει με την ιδέα του μοιραίου

**ΠΑΤΡΙΚ ΝΕΣ**

**Το τέρας έρχεται**

Μαργαρίτα Ζαχαριάδου  
εκδ. **Πόλις**

της **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ**

«Ενας χαρισματικός τραμπούκος με άριστους βαθμούς δεν παύει να είναι τραμπούκος. Το πιθανότερο είναι πως κάποια μέρα θα καταλήξει πρωθυπουργός. Και τότε ο Θεός βοηθός». Υπάρχει άραγε αναγνώστης, νέος ή μεγαλύτερος που, ειδικά στη σημερινή Ελλάδα, δεν θα ένιωθε να γράφεται με ανεξίτηλο μελάνι στη σπειριδοθήκη του μια τέτοια φράση;

Τη συναντάμε στην αρχή του ευφάνταστου, ευαίσθητου αλλά και ασηγημένου έξω απ' τα δόγματα «Τέρας», επισημμένα από δοκίδα σε μαθητή. Ο 13χρονος πρωταγωνιστής Κόνωρ έχει μόλις υποστεί οσμηματική και ψυχική κακοποίηση από τον τραμπούκο-συμμαθητή του, και η δασκάλια επιχειρεί να τον παρηγορήσει.

Δεν πρόκειται, ωστόσο, για μυθιστόρημα κοινωνικού - πολιτικού περιεχομένου - τουλάχιστον όχι τυπικά. Κάθε άλλο: πρόκειται για τη δραματική ιστορία ενός εφήβου που μέρα τη μέρα παρακολουθεί τη μητέρα του να ορβήνει, ευρισκόμενη στο τελικό στάδιο του καρκίνου.

Η επιτόνηση όμως του «Τέρας», που κάθε τόσο τα μεσάνυ-

χτα, στις 12.07, επισκέπτεται τον Κόνωρ, επιχειρώντας να τον συμφιλιώσει με το μοιραίο που επικείται, προσδίδει στο βιβλίο στοιχεία ψυχολογικού θρίλερ, ριχνοντας εντελώς διαφορετικό καύσιμο στην αφήγησή.

Στον καθημερινό κόσμο ο Κόνωρ, εξαιτίας της αρρώστιας της μητέρας του, της εγκατάλειψης από τον διαζευμένο πατέρα που φτιάχνει δεύτερη οικογένεια στη μακρινή Αμερική, την ελαφριά και κάπως εξυπνακίστικη (η ηλικία εκτιμάται κάπου στη βρετανική επαρχία) και της κακής σχέσης με τη δυναμική, απρόθυμη γαριά, καταλήγει απομονωμένος, σταματημένος ως ιδιόρρυθμος, θύμα ενδοσχολικής βίας (bullying).

Από την άποψη αυτή και όχι μόνον ο Κόνωρ θυμίζει έντονα τον πρωταγωνιστή του εξαιρετικού φιλμ «Paranorman», που παρακολουθήσαμε στις κινηματογραφικές αίθουσες το φθινόπωρο.

Όπως ο (παρα-) Νόρμαν της ταινίας διαθέτει υπερφυσικές ιδιότητες, έτσι και ο Κόνωρ δέχεται τις επισκέψεις του Τέρας, που δεν είναι άλλο από το ήμερο έλατο της απέναντι πλαγιάς, που ζωντανεύει. Όπως ο Νόρμαν, έτσι και ο Κόνωρ γίνεται περίγελος, απόβλητος, χωρίς αυτό καθόλου να τον αποθαρρύνει ή να τον αποκαρδιώνει.

Πατι όπως οι βρικολάκες στο

Paranorman, έτσι και το «Τέρας» της φαντασίας του Κόνωρ είναι απολύτως ακίνδυνο και αθώο μπροστά στα πραγματικά ανθρώπινα δεινά: τη βία, την κακία, τη συναισθηματική ψυχρότητα, την οδύνη για την απώλεια της αγαπημένης ανθρώπινης ζωής.

Είναι τόσο γεμάτη από αληθινά τέρατα η πραγματικότητα, που το αρχαιολογικό μοντέλο καταλήγει αντεστραμμένο. Τα τέρατα της φαντασίας, οι κάτοικοι του υπερβατικού κόσμου επιδιώκουν τη λύτρωση («Παρανόρμαν»), ή, ακόμα περισσότερο, παρηγορούν και θεραπεύουν («Το τέρας έρχεται»).

Η φρίκη που συνθέσει προκαλεί ο κόσμος του υπερφυσικού α-

**Ο συγγραφέας**  
**απέσπασε για δεύτερη φορά το Carnegie Medal in Literature, ενώ σάρωσε ήδη και το γερμανικό φετινό Jugendliteraturpreis.**

ποδεικνύεται ένα αθώο παραμύθι, που πασχίζει μάλιστα να μας συμφιλιώσει με την απτή, πραγματική, καθημερινή φρίκη.

Κι επειδή ο Πάτρικ Νες (ΗΠΑ, 1971, αργότερα μόνιμος κάτοικος Μ. Βρετανίας) είναι γερός αφηγητής, δεν αφήνει ευκαρία να πάει χαμένη: στο περιβάριο του βασικού μύθου βρίσκει χώρο για τις ελάχιστες εκείνες λέξεις που θα κτυπήσουν κατευθείαν στην καρδιά τον αναγνώστη, όπως το καυστικό κοινωνικο-πολιτικό σχόλιο για τον «χαρισματικό τραμπούκο», στην αρχή του σημειώματος.

Μια μετάφραση όπως αυτή της Ζαχαριάδου δίνει αέρα στα πανιά της ανάγνωσης, που τρέχει με κινηματογραφική ταχύτητα, καθώς εσωτερικά και εξωτερικά πλάνα εναλλάσσονται διαρκώς.

Ο, τι επινοείται χάρην του να μην κουραστεί, να μη διασπαστεί ούτε στιγμή η προσοχή του νεαρού αναγνώστη, η βροχή των εικόνων, τα μακρινά πλάνα που ζυμάρουν απότομα, οι κορυφώσεις της έντασης και της αγωνίας, η δυναμική αραπά και το απότομο χαλάσμα του μίτου, οι ευφυείς και δλο κούμιορ σάκες των διαλόγων - όλα αυτά υποθέτουν μεταφραστικές δεξιότητες που τις διαθέτει η Ζαχαριάδου, με το παραπάνω.

Δίκαια ο ήδη βραβευμένος για προηγούμενα έργα του Νες έγινε ένας από τους επιτά συγ-

γραφείς που απέσπασαν για δεύτερη φορά το Carnegie Medal in Literature και ο δεύτερος που το κερδίζει για δύο συνεχόμενες χρονιές, ενώ σάρωσε ήδη (με «Το τέρας έρχεται») και το γερμανικό φετινό Jugendliteraturpreis.

Δεν υπολείπεται της αφηγηματικής ποιότητας η ασπρόμαυρη, υποβλητική εικονογράφηση του Jim Kay, που και αυτή απέσπασε το ετήσιο companion Kate Greenaway Medal, καθιστώντας έτσι το βιβλίο μοναδική περίπτωση διπλής βράβευσης εδώ και πενήντα χρόνια.

Της έκδοσης αυτού του πραγματικά ιδιαίτερου αναγνώσιμου υπόκειται μια συνταρακτική ανθρώπινη περιπέτεια. Η αρχική σύλληψη και η αρχή εκτέλεσής της συγγραφής ανήκει στην ιρλανδικής καταγωγής συγγραφέα και ακτιβίστρια Σιάμπαν Ντάουντ, στην οποία και είναι αφιερωμένο. Η Ντάουντ δεν πρόλαβε όμως να ολοκληρώσει.

Την πρόλαβε και αυτήν, όπως και τη μητέρα του Κόνωρ, ο θάνατος από την ίδια ασθένεια. Ο εκδότης, με τον οποίο είχε ήδη έρθει σε συμφωνία για τη συγγραφή, ανέθεσε στον Νες τα περαιτέρω. Μολονότι η ελληνική έκδοση το χαρακτηρίζει βιβλίο για «νεούς», δεν θα διατάζε καθόλου να το προτείνω και σε νεότερους, διλαδή έφηβους αναγνώστες καθώς και, εννοείται, σε ενήλικες.

**ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**  
**Οι τρεις ταφές του Χασάν Ταχσίν Πασά**  
ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ Κ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ  
Η μυθιστορηματική βιογραφία του αρχιστράτηγου του Οθωμανικού στρατού, που πριν 100 χρόνια παρέδόθηκε της Αισσακίου στην Ελλάδα.  
**επικεντρο**  
Αθήνα: Νέσος 5 • τηλ. 2102411977 • Θεσσαλονίκη: Καστανίου 9 • τηλ. 5310561146  
books@epikentro.gr • www.epikentro.gr

**ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**  
**ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ**  
**ΧΟΡΕΟΥΝ ΟΙ ΕΛΕΦΑΝΤΕΣ**  
**Σοφία Νικολαΐδου**  
Ένας μαθητής αρνείται να δώσει Πανελλαδικές.  
Ο καθηγητής του του αναθέτει να ερευνήσει την υπόθεση Πολκ.  
Ο μαθητής αρχίζει να ψάχνει.  
Πόσο έτοιμοι είναι οι ενήλικες να ακούσουν τι έχει να πει;  
**www.metaximio.gr**  
**www.kathimerini.gr**

**Τάκης Θεοδωρόπουλος**  
**ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ**  
Ένα ελληνικό χρονικό  
Σκέφτηκα να γράψω το χρονικό της περιπέτειας του περιοδικού *Τέταρτο*, επειδή η περιπέτεια αυτή σηματοδεύτηκε από δύο πρόσωπα, εμβληματικά δύο εντελώς διαφορετικών αντιλήψεων για τον τόπο, τον Μάνο Χατζιδάκι και τον Γιώργο Κοσκωτά. Σημάδεψε επίσης και τη χρονική περίοδο κατά την οποία τα συμπτώματα της ελληνικής μετάλλαξης, αυτής που μας οδήγησε στη σημερινή μας ήττα, άρχισαν να αναδύονται στην επιφάνεια.  
Πριν από καιρό έγραφα ένα χρονογράφημα στα *Νέα*, όπου υποστήριζα πως ανάμεσα στους μεγάλους ηττημένους του 2012 είναι και ο Μάνος Χατζιδάκις. Όχι γιατί δεν εκτιμούν πια τη μουσική του. Αλλά γιατί η νοοτροπία του έχει ηττηθεί.  
**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΣ**  
Βιβλιοπωλείο: ΑΙΟΛΟΥ 33, τηλ.: 210 36 43 382, e-mail: info@polis-ed.gr  
Μπορείτε να μας βρείτε και στο **facebook** στις Διευθύνσεις **Polis Editions** και **Εκδόσεις Πόλις**